

Paulus KYR, *Die Gesundheit ist ein köstlich Ding. Sanitatis studium ad imitationem aphorismorum compositum item, alimentorum uires breuiter et ordine alphabetico positae autore Paulo Kyr medico Corona 1551. Das Gesundheitslehrbuch des Kronstädter Arztes P. Kyr, kommentiert und ins Deutsche, Rumänische und Ungarische übersetzt, herausgegeben von Robert Offner, Schiller Verlag Hermannstadt-Bonn, 2010, 384 p.*

Cercetările privind istoria medicinei în Transilvania constituie un capitol relativ încă puțin abordat în istoriografia actuală, dacă ne gândim la „modele” istoriografice pe care le-au generat alte numeroase tematici și abordări de-a lungul timpului. Însă, dacă dorim să reconstruim universul social și mental al Transilvaniei secolului al XVI-lea, aspectele legate de sănătate nu pot să lipsească din peisaj. Lucrarea de față, care satisface pretențiile specialiștilor din domeniu, vine să completeze cunoștințele din domeniul istoriei medicinei, dar și să dea un imbold cercetărilor pe această tematică, prin punerea la dispoziție a unui material deosebit de interesant, redat atât în facsimil, cât și în transcrierea germană, precum și în traducere în limbile română și maghiară.

Așa cum precizează în introducere, editorul acestui volum, Robert Offner, sănătatea a reprezentat întotdeauna una dintre grijile fundamentale ale omului, indiferent de locul sau timpul în care acesta a trăit. Cartea medicului orășenesc al Brașovului, Paulus Kyr, vine tocmai să răspundă unei întrebări firești celor aplecați spre studierea istoriei: „Cum au trăit, s-au alimentat, au iubit oamenii din arcul carpatic acum o jumătate de mileniu?” (p. 7), cu atât mai mult, cu cât această lucrare este una dintre primele de acest fel, specialiștii inițiind de mai demult transcrierea și traducerea sa.

Sub titlul *Brașovul, medicul orășenesc Paulus Kyr și Ferrara*, Robert Offner semnează primul studiu introductiv, în care prezintă cititorilor poziția și evoluția politică a orașului de la poalele Tâmppei, insistând asupra evoluțiilor din acest oraș sub impulsul răspândirii Reformei în arcul carpatic. Aceasta este atmosfera în care a evoluat medicul Paulus Kyr, care s-a născut la Brașov și a studiat la Viena, Ferrara și Padova, obținând titlul de doctor în anul 1534 la Ferrara. Ca medic orășenesc, Paulus Kyr dispunea prin urmare de cunoștințe vaste, racordate la ultimele descoperiri europene din domeniu.

Al doilea studiu introductiv, redactat de către László András Magyar, încadrează lucrarea medicală a lui Paulus Kyr în aria cunoștințelor medicale ale timpului său. Dat fiind că fundamentele lucrării sunt legate de învățăturile „dieteticii tradiționale”, acest studiu începe cu o mică incursiune în patologia umorală, apărută încă în Antichitate, și care a constituit baza medicinei până dincolo de secolul al XVIII-lea. Un alt element interesant, prezentat aici, este rolul jucat de compendiile de medicină care circulau în acea epocă, prezența unora dintre acestea fiind atestată și în spațiul transilvan. Privitor la lucrarea redactată de Kyr, pare evident faptul că servea unor scopuri pedagogice în domeniul sănătății. Folosind numeroase surse de inspirație, cartea lui Kyr „corespundea în acest context deplin scopurilor propuse și nivelului timpului său” (p.31), fiind vorba despre prima carte tipărită de medicină din Transilvania.

Integrarea cunoștințelor medicale reflectate în cartea de medicină a lui Paulus Kyr în arealul cunoștințelor actuale în domeniul medicinei este realizată în cel de-al treilea studiu introductiv, redactat de către Szabolcs Péter. Această integrare nu este ușor de făcut, date fiind schimbările radicale prin care a trecut știința medicală în ultimele secole. Însă una dintre afirmațiile de bază a lui Kyr, postulat repetat deseori în cadrul lucrării sale, poate primi validarea și din partea medicinei contemporane: este vorba de apariția bolilor mai degrabă din cauza modului de trai al oamenilor decât decurgând din constituția corporală a acestora. De asemenea, și alte afirmații ale medicinei vechi se pot confirma astăzi mai cu seamă cele referitoare la consumul de lichide, mai ales vara, la calitatea aerului, la îndemnul de a consuma alimente doar când este necesar și de a nu face excese, sau la necesitatea somnului respectându-se anumite condiții. Alte învățături medicale ale vremii, precum lăsatul de sânge, nu își mai găsesc astăzi actualitatea.

Facsimilul lucrării originale este reprodus prin procedură anastatică și cuprinde 83 de pagini. Textul este alcătuit dintr-o introducere, după care urmează descrierea elementelor de bază ale vieții și mediului înconjurător: aerul, alimentele, somnul, dinamica corporală, stările de spirit. Urmează partea cea mai consistentă a lucrării, care cuprinde o descriere a principalelor alimente, cu efectele lor benefice ori nocive, structurate alfabetic. În final, se află inserat un alt indice structurat după efectele unor grupe de alimente: cele care au valoare nutritivă ridicată, care sunt ușor sau greu digerabile, care afectează sau, din contră, purifică umorile etc.

Traducerea textului din limba latină în germană a fost efectuată de către Konrad Goehl, în limba română de către Adinel Ciprian Dincă și în maghiară de către Magyar László András. Lucrarea dispune și de rezumate în limbile engleză, română, maghiară și germană, precum și de indici bibliografici și care trimit la textul original în limba latină.

În concluzie, putem afirma că istoriografia privitoare la Transilvania premodernă primește un nou imbold prin această lucrare, care abordează o temă deosebit de interesantă, într-o formă accesibilă practic oricărui cititor, indiferent dacă este vorba de un pasionat de istorie sau un cercetător profesionist. Caracterul complex și plurilingv al volumului ne atrage atenția și asupra componenței echipei care a lucrat la editarea acestuia: istorici ai medicinei, specialiști în paleografia latină sau lingviști din Germania, România ori Ungaria, indicând preocupările actuale ale specialiștilor, care transcend granițele temporale, lingvistice ori profesionale, în strădania de a aduce în fața cititorilor abordări tot mai complexe.

Loránd L. Mádly

Silber und Salz in Siebenbürgen. Hrsg. von Rainer Slotta, Volker Wollmann, Ion Dordea, Bd. 9: Samuel Köleséri de Keres-eer, Auraria Romano-Dacica, übersetzt und bearbeitet von Horst Schneider, Bocum, Selbsverlag des Deutschen Bergbau Museums, 2009, 360 p.

Volumul al nouălea din prestigioasa serie „Silber und Salz in Siebenbürgen”, editată de Rainer Slotta, Volker Wollmann și Ion Dordea, ne readuce în atenție o lucrare de o însemnătate deosebită pentru cercetarea istoriei mineritului în Transilvania, anume *Auraria Romano-Dacica*, scrisă de eruditul Samuel Köleséri de Kereseer (1663-1732), o personalitate complexă a vieții științifice și politice din Transilvania secolului al XVIII-lea.

Redactată în limba latină și publicată prima dată la Sibiu, în anul 1717, cartea constituie un izvor istoric indispensabil pentru cei ce se apleacă asupra acestui domeniu al științei istorice. În anul 1780 apare a doua ediție (tot în limba latină) la Poson/Bratislava și Kassa/Kosice, datorită lui Johann Seivert, care o revizuieste și o îmbunătățește pe alocuri, această ediție constituind fundamentul traducerii în limba germană, pe care o oferă volumul de față. Traducerea în limba germană a tratatului lui Köleséri este realizată de profesorul Horst Schneider, nu fără dificultăți determinate de limbajul savant al epocii în care a fost redactat, dar încununată de o frumoasă reușită. Este, de altfel, până acum, prima și unica traducere în germană a unei lucrări științifice ce datează de la începutul secolului al XVIII-lea și care încearcă să sintetizeze evoluția exploatărilor miniere din Transilvania, începând cu epoca romană.

Volumul supus atenției noastre prezintă în paralel, pe aceeași pagină, textul în limba latină (ediție anastatică) și varianta germană corespunzătoare a acestuia, oferind o modalitate accesibilă de corelare/coroborare a celor două texte.

Lucrarea *Auraria Romano-Dacica*, structurată în șase mari capitole, este, pe drept, considerată cea mai valoroasă operă a lui Samuel Köleséri, ce s-a bucurat, încă de la apariția ei, de o largă apreciere în lumea științifică a vremii: în anul 1719 autorul devine membru al Academiei Imperiale din Viena, iar, ulterior, al Royal Society of London.

Volumul include și o biografie a lui Samuel Köleséri, completată cu lista numeroaselor sale lucrări, redactată de Volker Wollmann, care reconstituie adevărata dimensiune a acestei personalități care și-a depășit epoca, oferind urmașilor un model de urmat.

Calitatea științifică cu care ne-a obișnuit deja seria cu titlul „Silber und Salz in Siebenbürgen”, este susținută/îmbogățită de aceleași condiții grafice/tehnice excepționale, care conferă acesteia un renume pe drept meritat.

Lidia Gross